

25 soustředěným útokem jako jeden muž a tak odzadu i zpředu jsme je sha-
zovali jako snopy, pobíjejíce je, ačkoli se mnozí vzdávali a byli by se bývali
vzdali do zajetí. Nebylo tehdy času k zajímání, ale jen k zabíjení; i někteří
naši zajatci byli mocí z našich rukou vytrhováni a zabíjeni. A tak tímto
30 způsobem jsme s pomocí boží všecky nepřátele potřeli až na malou hrstku
těch, kteří unikli. Za to vítězství buď bohu chvála i sláva! Všecky jejich
vozy, všecka děla, všecka válečná výzbroj i všecka obranná výstroj jim
byla odňata, neboť všecko tam zanechali.

Vězte též, že urození páni stojí v poli s mocí velikou a nezamýšlejí se
rozejít, dokud započaté dílo nedovedou ke konci. Jeho Milost císařská po-
35 slala k nám slavné poselstvo, totiž purkrabího pana Půtu a pana Arnošta
i jiných více, takže toto poselstvo způsobí mnoho dobrého.

Taktéž, abyste věděli, oznamujeme vám, že nám psal pan císař, aby
nás několik z rady i z obce přišlo k Jeho Jasnosti. Ale dvě příčiny nás
zdržely. Nejprve strach před nepřáteli, kteří nám vždy hrozili, že zvítězí-li,
40 najisto chtějí se k nám vrátit a docela nás zhubit. Naším úmyslem pak vždy
bylo raději chtít zemřít než jim být poddáni; teď však neustále vzdáváme
díky bohu, že nás osvobodil z jejich rukou. Druhá příčina nás brzdí, že
ačkoli jsme již vybrali, kdo mají jít k panu císaři, nedostává se nám přece
prostředků na výlohy a náklady, neboť nemůžeme mezi sebou sehnat tolik
45 peněz na jejich výpravu a žoldníci se většinou zdvihli proti nám, vymáha-
jíce žold od mnoha let zadrženy; a tak opět žádají o žold a odškodné a my
jsme v nouzi veliké. Tedy, nejmilejší přátelé, pracujte u Jeho Milosti císař-
ské a u svatého koncilu, aby nám udělil podporu, abychom se mohli
alespoň trochu zbavit břemen dluhů.

50 Dáno v Nové Plzni v úterý po svátku Božího těla léta 1434.

1-2 *Mikuláši ... a Prokopu Voglovi*: byli to městští zástupci na koncilu v Basileji;
kustodu řádu menších bratří: duchovnímu správci kláštera minoritů (františkánů) –
2-3 *Nové Plzně*: dnešní Plzeň – 7 *Jeho císařské Milosti*: Zikmundovi – 24 *v části přední*:
míněna původně přední část vojska, která se po předstíraném manévru octla vzadu
– 35 *purkrabího pana Půtu*: Půta z Častolovic; nebyl však purkrabím v Kladsku,
nýbrž od r. 1420 zástavním držitelem celého kladského kraje; *pana Arnošta*: Arnošta
z Vlašimě – 50 *v úterý po svátku Božího těla*: 1. června

RELACE

Jsou to zprávy, jejichž charakteristickým znakem je podrobná speciálnost,
vysvětlitelná tím, že jejich pisatelé byli přímými nebo aspoň blízkými svědky, ne-li
dokonce hlavními osobami při jednáních nebo událostech, o nichž vzápětí podávají
zprávu. Mají již ráz monografických historických spisků a je od nich plynulý pře-
chod ke kronikám. Protože bývaly skládány i se zřetelem k veřejnosti (aby byly
ohlášeny na veřejných shromážděních, např. na sněmech, nebo aby zachovaly

paměť na určité události pro budoucnost), mívají literární formu a výraznou tendenci. Tím se řadí k literatuře propagační, apologetické nebo agitační. Skládány bývaly latinsky i česky.

Jako příklad latinské relace otiskujeme anonymní konzervativní zprávu *o vzniku táborství* a o smrti Václava IV. Její autor byl nejspíše bývalý dvořan Václava IV., jak lze soudit podle jeho nenávisti k povýšencům (které podezřívá i z královy smrti) a ze znalosti králových zvyklostí z poslední doby jeho života. Při králově smrti sice nebyl, ale sotva byl tehdy mimo její místo, Nový hrad u Kunratic. – Jako příklad relace české přinášíme zprávu *o smrti kněze Jana z Želiva*. Tento znamenitý kus české historické prózy má autora v horlivém přívrženci Želivského, knězi Vilémovi, který byl v listopadu 1421 uveden proti vůli faráře Křišťana z Prachatic za kazatele k sv. Michalu na Starém Městě a po smrti Želivského podal ve schůzi obce na Staroměstské radnici žalobu na Jakoubka ze Stříbra a ostatní universitní mistry. Vypravování je po literární stránce zajímavé tím, že dovede prostými slovesnými prostředky a bez patosu vyvolat mohutný účinek.

O VZNIKU TÁBORSTVÍ

Je tedy třeba zaznamenat, že král český dal na podnět jakéhosi přípisu od římského krále a nějakého legáta vyobcovat z města Prahy nějakého Jana z Jesenice, kvůli němuž zejména trval tamtéž interdikt přes jeden rok, a také faráře, kteří byli vyhnáni, uvést zpět na jejich obročí.

5 A tak byly na neděli masopustní, 26. února 1419, obnoveny v pražském kostele a v jiných kostelích bohoslužby. To vidouce počali viklefovci uvažovat, jak by mohli toto opatření narušit, aby i jejich sekta nezhylnula špatným královým odvděčením. A kolem velikonoc se shromáždili na jedné hoře, vzdálené na půl míle nebo o málo více od hradu zvaného Bechyně,

10 a horu tu nazvali Tábořem; odtud byli potom sektáři ti nazýváni táboři. Konali svá shromáždění nejprve na této hoře, po osmi dnech na jiné hoře a po uplynutí desíti nebo čtrnácti dnů opět na jiné hoře a tak nepřetržitě i dále, a jejich počet se za jedno čtvrtletí tak rozmohl, že se to jejich zlořečené spolčování rozšířilo na padesát tisíc lidí, nečítajíc v to ženy a děti.

15 Ti shromáždivše se na den sv. Maří Magdalény na svrchuřečené hoře Tábor, učinili takové spiknutí, že spíše chtí s trpělivou mysli snést smrt, nežli by odpadli od své sekty, v níž pronášejíce mnoho ohavných slov, každý den podávali pod obojí způsobou chleba i vína; přitom tvrdí, že takovéto přijímání se má podávat jako nezbytné pro spasení nejen dospělým,

20 nýbrž i novorozeným dětem; některým kojencům podávali svátost oltářní takovým bezbožným a ohavným způsobem, že hostii svými prsty rozmělnovali v mléce mateřském. Učinivše toto spiknutí oznámili králi, jak byli dosud sváděni na scestí svatokrádežnými kněžími, kteří velikou, svátostnou večeři páně podávali obecnému lidu toliko pod způsobou chleba;

25 a než by od podávání pod obojí způsobou, jak se svrchu praví, ustoupili, že hotovi jsou všichni vydat se na smrt bez odporu nebo jakého-

koli reptání. Taková byla jejich slova, do větru pronesená a s větrem pomíjející! Ale běda, něco jiného se skrývalo v srdcích, co vysvitlo z jejich krvavých skutků, totiž vůle nikoli umřít, nýbrž raději zabíjet všechny, které
30 poznali jako odpůrce své sekty: byla to totiž pokrytecká povolnost a ochota k smrti, nikoli smrt snášet, nýbrž se zdivočelou ukrutností působit ji jiným.

A tak král uvažuje, že se tito sektáři táborského spiknutí rozmnožují nad počet, a boje se, aby se nespikli k jeho záhubě – byli by to bezpochyby
35 udělali a krále, kdyby byl déle přežil, zabili – i chtěje bránit počátkům, hledal již, třebaže se rozhodl pozdě, různé prostředky, jak by mohl rozplést to spiklenecké hadí klubko s hlavami sice oddělenými, ale s ocasy vespolek spletenými, a řečené sektáře vyhnat z končin jeho vládě poddaných. Hledal sice velmi horlivě, ale marně, protože zprvu, když mohl, nechtěl, a když
40 později chtěl, tu naprosto již neměl možnost to vykonat. Neboť málo ze svých rádců shledal věrnými, kteří by nebyli nakaženi viklefovským kacífstvím a nepřáli více společenství táborskému nežli cti královské a vyznání pravověrné víry. Spoléhaje pak na radu svých věrných rádců, byť i jen několika, a chtěje ohlávkou i uzdou spoutat čelisti těch, kdož se bezuzdnou
45 zvůli vzpírali proti ustanovením koncilu kostnického, nejprve na Novém Městě – a totéž zamýšlel učinit i na Starém a Menším Městě pražském – ustanovil nové konšely, muže počestné, spravedlivé i katolické, doufaje, že budou moci něčeho dobrého dosáhnout nápravou zvrácených lidí, ač se takoví, jak praví Šalomoun (Přísl. 1), obtížně napravují. A tito mužové
50 ujavše se konšelské správy pracovali bděle a vytrvale, jak by mohli nejprve přivést neučený lid k tomu, aby se více nepřikláněl ke svým učitelům a vůdcům, nebo správněji řečeno svůdcům, nýbrž spíše k poslušnosti krále i zákona prohlášeného na svatém koncilu kostnickém.

A protože si přitom počínali věrně, oznámili králi – aby jej varovali
55 – všechny tajnosti táborů, uzavřené na řečený svátek sv. Maří Magdalény na dotčené hoře Tábor, totiž o obležení krále, k němuž mělo dojít o nejbližší příštím svátku sv. Václava na Novém hradě blízko Prahy, neboť toho času král tam se svým dvorem stále pobýval. Měli totiž tito konšelé své vyzvědače na dotčené hoře, kteří připojivše se k táborům a tváříce se, jako by
60 byli společníky jejich sekty, vyzvídali, k čemu míří jejich úmysl. A z té příčiny, že krále zpravili, aby se měl na pozoru před příštím nebezpečím, a dále že ze škol u farních kostelů vyhnali bezbožné žáky, tam ještě dlicí, byli osmého dne po svátku sv. Maří Magdalény bez milosrdenství zabiti: purkmistr, tři konšelé, podrychtář s některými lidmi z obce a jejich přívrženci,
65 jejichž počet se zvětšil na třináct nebo čtrnáct význačných osob.

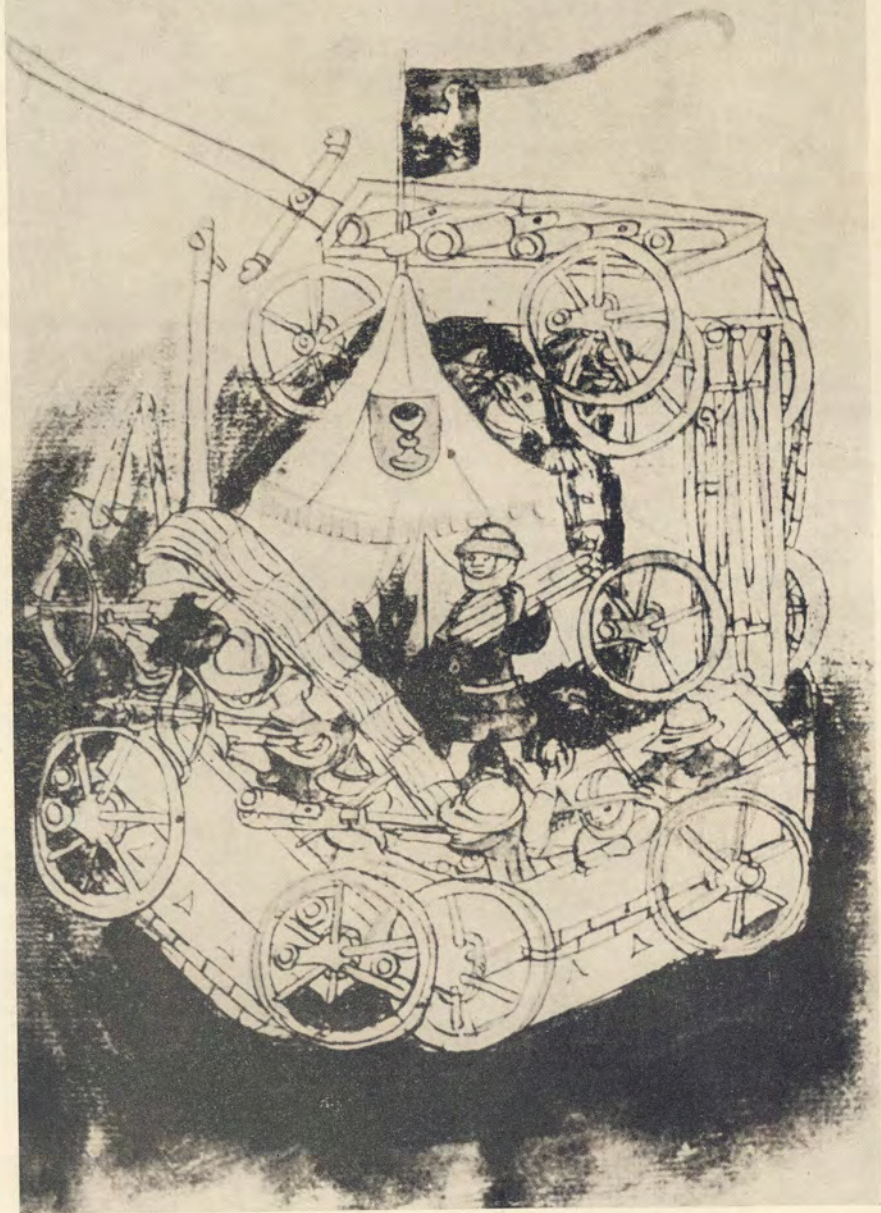
Pozoruje však král, že je takto jakoby spoután od kacífů, a uvědomuje

si, že mají velikou přízeň u jeho dvora a že sám je skoro opuštěn od těch
všech svých, kteří jím byli ze smetiště a ze selského rodu pozdvízeni do
70 ze dne se víc a více úzkostlivě děsil a nemohl být nikým utěšen až do
svátku Nanebevzetí slavné panny, jenž byl v úterý. Toho dne poněkud
okráv vyzpovídal se ze svých hříchů, ale pro zvracení, jímž byl trápen,
nemohl toho dne přijmout tělo páně. Předtím je však přijal téhož roku
na Velký pátek, jak měl v obyčeji každého roku v ten den přijímat tělo
75 páně jenom pod způsobou chleba, neboť až do smrti nikdy nechtěl přivolit
k bludu o přijímání pod obojí způsobou, třebaš všichni jeho dvořané – jen
s nečetnými výjimkami – přijímali pod obojí způsobou a krále samého,
protože v tom byl proti nim, leckdy i veřejně nazývali starým kacířem. Ve
středu hned potom před polednem nepocítil žádné jiné bolesti než v levé
80 ruce, na niž si stále po devět neb deset dní stýskal. A odpoledne po obědě
v devatenáctou hodinu denní, jak někteří pravili, byl raněn mrtvicí a kolem
dvaadvacáté hodiny téhož dne zemřel na řečeném Novém hradě uprostřed
svých milců, kteří stáli okolo něho. Někteří však k tomu dodávali, že byl
král zardoušen od svých oblíbenců neboli milců, kteří ho kolem dokola
85 obklíčili. To tvrdil Jan Bechyně, tehdy královský podkomoří, a říkal, že mu
to bylo důvěrně sděleno od jednoho, jenž při tom byl. A jestliže byl takto,
jak je silné podezření, sprovozen ze světa, pak se tím splnilo proroctví
o jeho smrti, věštěné kdysi jeho císařskému otci boží paměti, že rukama
svých milců, jímž nejvíce důvěřoval, má být zahuben a bídě odejít z tohoto
90 světa.

3 *Jana z Jesenice*: mistra pražské university, vynikajícího husitského právníka, Husova advokáta; *interdikt*: zákaz konání bohoslužeb a jiných církevních úkonů, uvalovaný církevními úřady jako trestní sankce – 6 *viklefovci*: stoupenci Viklefova učení, husité – 8 *kolem velikonoc*: kolem 16. dubna 1419 – 10 *horu tu nazvali Táborem*: jde o tzv. první horu Tábor (nikoli totožnou s pozdějším Táborem), kterou někteří historikové ztotožňují s dnešním Holým neboli Březovým vrchem u Týna n. Vlt., jiní s vrchem Bukovákem (Burkovákem) u Nemějic při staré silnici z Bechyně do Bernartic – 15 *na den sv. Maří Magdalény*: 22. července – 22 *králi*: Václavovi IV. – 45-47 *na Novém Městě... ustanovil nové konšely*: stalo se 6. července 1419 – 57 *na Novém hradě blízko Prahy*: Nový hrad (Hrádek) u Kunratic – 63 *osmého dne po svátku sv. Maří Magdalény*: v neděli 30. července 1419; *zabití*: jména všech zabitých představitelů Nového Města pražského nejsou známa – 71 *do svátku Nanebevzetí...*: do 15. srpna – 81 *v devatenáctou hodinu denní*: asi o druhé hodině odpoledne našeho času – 82 *kolem dvaadvacáté hodiny*: asi v pět hodin odpoledne – 88 *císařskému otci*: Karlu IV.

Smilostj a zdatu Dje a Pana Bozha
 wsemocnygo. Wmierzuse a przygeruse ostrogow
 dste stale oglaszane a dno dno prandy a zakona Bo-
 zego. Nieprwie abysom Odmi Bozimi dno dno dal
 w kazany rozsady z adnego mista niewymlan magge. A
 to w swym ordoze emle przigimagine. O katechizie ylnih
 a drzech. Potom y gnie kdmu wedy a wdy. Druze
 Koyrme uel a krew pasci naszego Jezuse krysia Bo-
 ga wsemocnygo w swym przigimale. O Bazni s na-
 co zensitirym a bopostirwosty blazny y mlady, Dily sped
 pokoziti a potom wdy Dily z adnygo osob niewymlan-
 gne ge sdomi radegz mitih a pndih. Negmentie w Ne-
 daly kazdy tenden. **C**zety a bryme kruzstrowo
 privedly a wivedly kziwoti Syna Bozego Pana Cezn
 krysia a kziwoti Xpofioestwam a nadam gne. A
 s domi bratozich puztwy rnsyly a z kazych s pomocy Bozj
 ztrote abysme dami nasobie na pced y pofobu kuz-
 cy s bratodice y wssedim skamowaly rnsyly a kaz-
 cy Potom na kralice na kniazatce y na pamyz na Ma-
 stiance na Femeclmogyz narobotiezyc y naszfere
 y dery mizstkego y zenskego poskutny. y podobem zad-
 nygo osob niewymlan gne. Skerwic am kladyz a wdy
 bromptoy pana Bozha wsemocnygo. A kazyz kiczo
 krsiow na ktyklicbow boren y sande drzech a gne
 dntegne wessy y wclny, nectwef gne pomagal. Ga-
 gity a gramy togo zadnego niewymlan amz bryme

Aufgesehen hier wolt mag sich in wolgeristen nugen also
Wessien und vergrieten und grof vorickul haben vor allem
genult

35. Husitská vozová hradba

O SMRTI KNĚZE JANA Z ŽELIVA

Tuto se čte o tom knězi Janovi, kazateli pražském etc.

Pro ukročení a stavení mnohých řečí, jenž biele o smrti slavné paměti kněze Jana, kazatele obce pražské, já, jenž sem při tom byl na rathúze Starého Města pražského a jenž sem viděl a slyšel, kterak jsú se k němu měli lstivě a ochotně jeho pokrytí nepřítelé a kterak jest on jim zase upriemě odpovídal, nevěda o jich lstivém a jidášském o jeho krve vylití skonání, tiemto napsáním vyznávám všem, kterak se jest dálo, a jinak nic.

5 Najprvé, kterak v druhú neděli v postě po obědním kázání přišli dva konšelé, jeden novoměstský a druhý staroměstský, hledající kněze Jana, aby šel na rathúz staroměstský, že jeho páni o pilné věci potřebují; a nenalezše jeho doma šli přeč. Potom několik posluov přišlo, a vždy doma nebyl nalezen. Pak jako po dvě hodínú opět posel přišel; tu jest ho našel doma i řekl k němu: „Kněže Jene, pániť sú vzkázali, aby již dnes na rathúz nechodil, neb sú již páni doluov sešli; než v jitře po samém kázání rač přijíti!“ Tehda jda nazajtřie po kázání pojem mě s sebú i šel, a na cestě, než

10 sva došla k rathúzu, potkala sma dva konšely, ani poň jdú, aby pospiešil, že páni ho čakají. A když sme přišli, já chtěl před světnicí zuostati, a jeden z těch dvě konšeluov vece: „Kněže Jene, pojmi tohoto s sebú!“ A když sme vešli do světnice, všickni sú proti němu povstali a velmi ochotně jeho přivítali. A když sedl mezi nimi v lavicech, tehdy Petr Věžecký vece:

20 „Milý kněže Jene, radiž nám o výjezdu na pole, kam bude najlépe jeti, do Moravy-li, čili k bratřím táborským, jenž toho velmi žádají na nás, čili Krasíkuom retunk dáti?“ Tehdy kněz Jan vece: „Zdá mi se, abyšte obeslali bratří táborskú, ať se sberú s obcí klatovskú, sušickú, domažlickú, píseckú; a my obtečemě Hrádek, a tuť k nám věrní odsud potáhnú. A odtud pošlem jjezdne a lidu něco pěšieho, ať s táborskú obcí a s jinými Krasíkuov retují.“

25 A Věžecký Petr s purgmistrem, oba smějiece se vecešta: „Rovně jsi se, kněže Jene, s námi úmyslem srovnal.“ Tehdy purgmistr vece poslu: „Chutně jdi po hajtmána po pana Haška, ať ihned ráčí přijíti, neboť jest toho pilné potřebí!“ A jiné posly rozeslal po purgmistra a konšely Nového

30 Města, a tomu poslu, kterýž jest šel po pana Haška, vece: „Pověz pánu, žeť jest již kněz Jan přišel, ať pospieš!“ A po malé chvíli přijide hajtman a Věžecký Petr vece: „Pane hajtmáne, toť se jest kněz Jan rovně s námi úmyslem srovnal o pole.“ A po malé chvíli vece purgmistr staroměstský: „Již-li sú přišli ti všickni, po kteréž sme lístky rozeslali?“ A posel vece, že

35 již. A on jich kázal zavolati. A když přijidechu, vece jim purgmistr staroměstský: „A kde Jeroným Šrol a Jíra rukavičnik?“ Tu počne se hněvati a káza poslovi tu po ně jíti; i káza jim ven vystúpiti, až by i ta dva přišla. A když vystúpichu, vece purgmistr staroměstský: „Milý kněže Jene, tebeť

sú poslušni, pričini se k tomu, abychom je smieřili, než na pole vyje-
dem!“ Tehdy kněz Jan vyňav deštičky i poče mluviti a řka: „Chcete-li
40 obec sjednati, toto máte zachovati: nebeřte domuov, vinic i jiných věci,
což jest komu veliká obec dala; a služebníkuv vzkúšených, pánu bohu
i obci věrných, tak hanebně nelučte od sebe, a zvláště Bzdinky i jiných,
45 neb nikoli nesjednáte, než k větším kyselostem zbůřite!“ A vzhlédl na Haška,
vece jemu: „Pane Hašku, kdyby ty co dobrého tejto obci učinil a jí věrně
něčím poslužil, a oni tě potom nepoctivě od sebe jako nevěrného odstrčili,
bylo-liť by to libo?“ A on vece: „Né, jistě nebylo!“ A kněz Jan řekl: „Ne-
přejeť jiným!“ Tehdy purgmistr staroměstský poče mluviti řka: „Nechmež
50 toho, kněže Jene! Staněť se podlé rady tvé.“ A když to pověděl, kázal po-
zvoniti, a posel vkroči do světnice a purgmistr vece jemu: „Milý, již-li jsú
ti všickni s lístky?“ A on řekl: „Ještě nenie Jeronýma Šrole a Jíry rukavič-
níka.“ I káza poslu, aby jim kázal vjíti, kteříž sú přišli.

A když přijidechu, pan Hašek vstav jide ven. Vece k nim purgmistr
staroměstský: „Nuže, pro milý buoh, pusťtež všecky kyselosti z srdcí,
55 abychme vás mohli smřiti, a zvláště kteří jste byli ondy zjímáni!“ Petřík
Rezek vece: „Páni, já proč sem ondy u vězení byl? Ještěť to pravím,
a dá-liť mi to pán buoh, chci na tom umřieti, žeť s těmi zrádnými pány
a s jinými protivníky nechci se zapisovati, dokavadž neuzřím, ani skutečně
60 plní zákon boží!“ I jedne tu řeč dokona, velmi po malé chvíli rychtář s biřicem
vskočiv do světnice zkřiče: „Stuojte, zjímáni jste!“ I poče biřické
pacholky palcátem bítí, aby je chutně svláčili a vázali. I přistúpivše dva
zdvižechu kněže Jana; a on kynuv rukú i vece: „Ponechtež mne, jižť vám
dobře rozumiem!“ A když jej pustichu, šed ke dveřuom, jimiž vstupují do
světnice, v kteréžto obec bývá, i kleče u lavice sepnuv ruce, a tu dobrú
65 chvíli poklečev, vstav jide mezi ně do lavic i poče s nimi něco šeptati.
A purgmistr staroměstský vece: „Jižť, kněže Jene, jinak býti nelze.“ Tehda
kněz Jan vece: „Pro buoh, rozmyslte se o to! Nicť by o mú smrt nebylo,
ale sámť neumru. Vizte, ještě co z toho přijde! Jáť bych byl dávno netbal,
coť by tu duši ze mne vypudilo, né jakéžť sem měl bydlo mezi vámi!“
70 A pověděť to i vece: „Prosímť vás, odpusťte mi k knězi jíti!“ I přišed ke
mně za stuol ke dveřuom, pánu bohu se vinen dal přede mnú z hřiechuov
a to mi řekl: „Muoj bratře, jižť já odtudto nikoli nevyjdu, než mám za to,
žeť tobě nic neučiní. Milý bratře, pomuož-liť pán buoh, pravíť tam kněží,
ať s obci, nebožátky chudými, až do té krve vyliti věrně pracují a zraditi se
75 nedadí!“ A o knihách učiniv rozkázání, dav mi ruku vece: „Nuž, milý
bratře, buoh tě žehnaj! A prosím tebe tiem snažnějí, popros pána boha za
mne!“ A šed ode mne sčिनiv ruce i sklopiv hlavu, počal po světnici choditi.
A biřicové jiné v ty časy vázáchu. A Petřík Rezek uzřev, an kněz Jan tak
80 chodí, a vida, ani ho ani drží, ani svláčí, mně, by mu nic nechtěli učiniti,
i vece: „Milý kněže Jene, přimluv se, ať z toho něco horšieho nevynde!“

A on vece: „Toť se prímlúvám, milý bratře. Buď nám žel hriechuov! Zemrúce i puojdem spolu ku pánu bohu.“ A kynuv rukú i vece: „Mníš ty, bychť já odsud vyšel? Nevyndef již Jan odsud!“

85 I poče opět choditi, jako by co myslil po světnici chodě. A jini bratří, kteří sú s ním stínáni, každý přišed ke mně pánu bohu se vinen dal z hriechuov. A tu sem jich tázal každého zvláště řka: „Milý bratře, jižť vám o životy jde! Jakož jsú se mnozi o vás domnievali, že byšte něco pochybovali o těle a o krvi pána Ježíše Krista?“ A oni mi odpovéděli řkúce: „Nic, milý bratře! A my dnes přijímali tělo a krev svého milého pána Ježíše Krista, a tím bohdá veselejí zemřem.“

90 A když je pripravichu k své vuoli, i řekli sú: „Podiž s nimi, kněže Jene!“ A on ihned neřekl slova i šel před nimi napřed z světnice; sepnuv ruce i řekl: „Otče nebeský, děkujif, žes mi dal od svých trpěti.“ Pak dále praví, ktož sú tu byli, kterak se pokorně měl a beze všeho strachu pod meč hlavy naklonil. A kat nám pravil, že klekl a sepnuv ruce; a kat jemu řekl: „Milý kněže Jene, dáš ruce, ať svieži, nebť bych nemohl tak nic učiniti.“ A tak svázav jemu ruce opak i sfal mu hlavu i jeho bratřím, a to léta od narození syna božieho 1422 v pondělí den svatých Strachoty a Crhy v hodinu...

100 Potom po malé chvíli zvěděvše to Novoměští, zvonili k šturmu u Matky božie Sněžné; a obce něco chudé sběhše se nemajíc k správě znamenitějšího než Vítka od Červených zvonuov, i běželi do Starého Města k rathúzu; a tu chvíli konšelé utekli z rathúzu někudy z zadu. A tu přiběhše našli Haška, z kurvy syna toho zrádného, an jezdí krotě lid a pravě, že knězi Janovi nic není. A obecni mnozi zvolali řkúce: „Nenie-liť jemu nic, kaž nám jeho ukázati!“ A vidúce, an plete, i zkríkli naň druzí: „Haha, zrádný nevěrný pane! I s jinými zlosyny zamordovali ste nám kazatele našeho milého!“ A on s svými obrátiv koně, nuž se pryč, a oni po něm. A zatiem zastavi žoldnéřuov něco s samostřiely a niekoľiko set v Železné ulici. A když se obec 110 proti nim zbúři, ihned se rozpršiechu a utiekáchu druh druhu porázeje. A na rathúze ti, kterýmiž byl rathúz osazen, jali se také i k šturmu zvoniti. A obec přiběhše, jedni počechu vrata rathúzska sekati plechy odlupující a druzí vokny a střechami tam se dobývati, a dobyvše se tam i zjímali sú ty některé a jinými rathúz osadivše. A pak brzo některaký bratr našel 115 hlavu kněze Janovu i vyběhl s ní z rathúzu a vběhl s ní na hromadu hnojovú i jal se ji lidu ukazovati. A uzřevše lidé hlavu kněze Janovu v taký křik a v taký pláč a v taký hrmot a v takú žalost dali se, ježto já neviem, by který člověk uměl to právě vypraviti. Potom také dosáhl jí nějaký robenec i běžal s ní přeč přes ulice s některakú divnú chtivostí; a potkav jeho kněz 120 Jan, farář z Březnice, chtěl mu ji vziati, a on s velkým pláčem a křikem nechtěl jí z ruky pustiti, až mu ji vždy vydřel, a vzem jí i chodil po ulicích. Tu opět ten pláč a lámaní rukú od žen a od dětí, takové řvání i od muž-

ského pohlaví dalo se jest, že sú mnozí velikým hořem omdlévali a bran
 z rukú púšťeli nevěduce, co sú. I pochodiv s tú hlavú kněze Janovú po
 125 ulicích, vida náramné od lidu starého i mladých dietek kvílení, nikdy
 k nim nemohl právě promluviti. Také sám velikým hořem pro jeho nevinné
 krve vylití, svého věrného bratra, jenž naň také byl velmi laskav, ledva
 k Matce boží Sněžné se vrátil. A zatiem lidé vzemše tělo kněze Janovo vlo-
 žili na máry a opět s nesmiernú žalostí a pláčem a s řváním přieliš s žalosti-
 130 vým nesli do kláštera, v kterémž on kázal. A tak pro ukrocení lidu a pro
 rozjiti domuov musili sú tělo kněze Janovo v kaple zamknúti. Pak na-
 zajtří k večeru kněží jeho oblekše ve zlu albu a vloživše v koryto vynesli
 před boží tělo k velikému oltáři i zpievali „Tě boha chválíme, tě hospodina
 vyznáváme“ až do konce. A potom kněz Jakub, pomocník kněze Januov
 135 v kázání, vstúpiv na stolicí i mluvil k lidu řeč, kteráž stojí psána v Skut-
 ciech apoštolských o svatém Štěpánu. A když po jiné řeči počal toto pra-
 viti: „Pochovali sú Štěpána, muže bojícího se pána boha, a učinili sú kví-
 lení veliké nad ním,“ potom brzo vzemše tělo kněze Janovo i nesli k kaza-
 tedlnici k hrobu začavše „Veselýt nám den nastal“ až do konce. Tu se
 140 opět nevýmlyvný křik stal a dav. A kněz jeden opět vzav hlavu kněze
 Janovu, vstúpiv na stolicí chtě jich něco potvrditi a napomenúti, aby
 pomněli a skutečně plnili, co sú dobrého z té hlavy slýchali, jakož ráno
 téhož dne kněz Jakub učinil, i vida ten kněz přielišný zámutek v lidu,
 nemohl k nim slova promluviti; neb tak veliké zarmúčení bylo v lidu, že
 145 některé jako napoly mrtvé vláčili z kostela a někteří sú se zbláznili a v lo-
 žích leželi nemocni jsúce. A s tiem jeho tělo pochovali pod stolicí, na
 kteréž mnoho pravdy boží lidu věrnému zvěstoval. Budiž pán buoh na
 věky pochválen, že Českú zemi takovým jest mučedlníkem oslavil! A dajž,
 milý bože, takové správce i takový lid, ať by v lásce a v pravdě zde bydlíce
 150 tobě se dostali! Amen.

1 pro ukrocení a stavení pro zkrocení a zastavení; jenž bieše co (jich) bylo – 2
 obce obecného lidu; na rathúze na radnici – 4 ochotně vliďně, úslužně; pokrytí pokry-
 tečtí – 5 upřiemě přímo – 5-6 o jeho krve vylití skonání o spiknutí k jeho usmrcení,
 o ujednání, že bude stat – 6 a jinak nic a nic více – 7 v druhú neděli v postě: 8. března
 1422; po obědním kázání po poledním kázání – 9 páni radní; o pilné věci v naléhavé
 záležitosti; Jan Želivský byl totiž vedle pražských universitních mistrů Jakoubka
 ze Střibra, Jana Kardinála a Petra Engliše správcem pražského duchovenstva – 10
 přeč pryč – 11 jako po dvě hodinú (duál) asi po dvou hodinách – 13 po samém kázání
 hned po kázání – 14 pojem pojav, vzav – 15 než sva došla (duál) než jsme došli; po-
 tkala sma (duál) potkali jsme; poň pro něho – 18 všickni sú proti němu povstali všichni
 mu povstali vstříc – 19 Petr Věžecký: jeden z konšelů staroměstských – 21 do Mora-
 vy: Morava byla v té době v rukou Zikmundových – 22 Krasíkuom retunk dáti po-
 skytnouti pomoc obhájcům hradu Kraslkova (tj. Švamberka), obleženým od listopadu
 r. 1421 vojskem Plzeňských – 23 bratří tábořskú bratrstvo tábořské – 24 obtečeme
 oblehneme; Hrádek: Křivoklát, královský hrad, který byl stejně jako Karlštejn
 v rukou Zikmundových – 26 večešta (duál) pravili; rovně shodně – 28 chutně rychle;

po pana Haška: Hašek Ostrožský z Valdštejna, jeden ze tří moravských pánů, kteří se r. 1421 nepřipojili k Zikmundovi a odešli do Čech; Hašek byl jako mřný kališník 9. února 1422 zvolen nejvyšším hejtmanem pražských měst – 29 *pilné potřebí* naléhavě třeba – 31 *přijide* (aorist) přišel – 33 *o pole* ve válečných záměrech – 36 *Jeroným Šrol*: staroměstský měšťan, stoupenec Husův; r. 1420 se obohatil ze zabraných církevních statků; *Jíra rukavičnik*: novoměstský měšťan, přívrženec Želivského – 37 *káza* (aorist) rozkázal – 38 *vystúpichu* vystoupili, vyšli – 40 *deštičky* příruční psací tabulky (skládací) – 41 *obec sjednati* sjednotiti lid, zjednati pokoj mezi lidem – 42 *veliká obec*: shromáždění všech usedlých měšťanů, svolávané v mimořádných případech, kdy k rozhodování nestačila městská rada – 43 *nelučte od sebe* neodlučujte od sebe, nezbavujte se; *Bzdinky*: Jan Hvězda z Vícemilic, řečený Bzdinka, byl nejvyšší hejtman pražských měst, sesazený počátkem února 1422; jeho odstranění bylo úvodem k úkladné vraždě Jana Želivského, jehož byl oddaným stoupenecem – 44 *nikoli nesjednate* nikterak nedosáhnete upokojení, usmíření (lidu)

55 *kteří jste byli ondy zjtmáni*: narážka na dočasné uvěznění některých stoupenců Želivského po rozbrojích, jimiž radikální pražané reagovali na sesazení Jana Hvězdy z Vícemilic z nejvyššího hejtmanství pražských měst; *Petřtk Rezek*: jeden z uvězněných měšťanů – 58 *nechci se zapisovati* nechci vstupovati ve spolek – 59 *I jedne... dokona* a sotva skončil – 60 *zkríče* (m. *vzkríče*) vzkřikl – 61 *aby svláčili* aby svlékali – 64 *v kteréžto obec bývá* kde se schází veliká rada – 68-69 *Jáť bych byl...*, *né jakéžt sem měl bydo mezi vámi* dávno bych byl nedbal smrti, ale jaký byl můj úděl mezi vámi; Želivský zde poukazuje na hořkosti, které musel snášet za svého působení mezi pražským lidem od svých mocných odpůrců – 70 *odpusťte mi* dovolte mi – 71 *pánu bohu se vinen dal* vyzpovídal se bohu – 72 *nikoli nevyjdu* jistě nevyjdu – 74-75 *zraditi se nedadí* nedají se odradit, odstrašit – 75 *o knihách učiniv rozkázání* udělav pořízení, co s knihami – 77 *ščiniv* sepjav – 78 *vázáchu* (imperf.) svazovali; *an jak* – 79 *ani ho ani drží* že ho ani nedrží – 83 *bychť že bych*

86 *sem jich tázal tázal* jsem se jich – 88 *o těle a o krvi pána Ježíše Krista*: tj. o Kristově tělesné přítomnosti v oltářní svátosti (v proměněném chlebu a víně) – 91 *připravichu k své vůli* připravili podle své vůle; *podíž pojd* – 96 *ať svieži* abych (je) mohl svázat – 97 *opak nazad* – 98 *den svatých Strachoty a Crhy*: Metoděje a Cyrila (tehdy 9. března)

100 *k šturmu na poplach*; *u Matky božie Sněžné*: kostel při karmelitánském klášteře na dnešním Jungmannově náměstí – 101-102 *nemajíc k správě znamenitějšího než Vítka od Červených zvonuov* nemajíc znamenitějšího vůdce než Vítka od Červených zvonů; byl to nejspíš podruh z domu s tímto znamením na Novoměstském rynku (dnešní Karlovo nám.) – 105 *obecní mnozí* mnozí z obce, z lidu – 106 *an plete* že mluví zmateně, že se v řeči zaplétá – 108 *nuž se pryč* a hned pryč (tj. spěšně se dal na útěk) – 110 *se rozpršiechu a utiekáchu* (imperf.) rozprchli se a utkali – 111 *ti, kterýmiž byl rathúz osazen*: městská stráž (na radnici) – 114 *bratr duchovní* – 118 *právě vypraviti* náležitě vylíčiti; *robenec* chlapec, výrostek – 119-120 *kněz Jan, farář z Březnice*: podle Starých letopisů nosil hlavu Želivského „kněz Gaudentius“; snad jde o jedinou osobu, kněze Jana, řečeného Gaudentius – 121 *vždy vydřel* přece vyrval; *vzem vzav* – 123 *bran zbraň* – 125-126 *nikdy k nim nemohl právě promluvit* ani jednou se nedostal k tomu, aby k nim vhodně promluvil – 127 *ledva* sotva, stěží – 130 *do kláštera*: do kláštera karmelitánů u Panny Marie Sněžné – 130-131 *pro ukrocení lidu a pro rozjítí domuov* aby se lid uklidnil a rozešel domů – 132 *ve zlu albu* v chatrnou albu, tj. v bílé splývavé kněžské roucho, oblékané jako základní ke všem bohoslužbám (kněží jsou v něm rovněž pohřbíváni); *v koryto* do rakve vydlabané z kmene – 133 *před boží tělo* před svatostánek s monstrancí; *k velikému oltáři* k hlavnímu

oltáři; *Tě boha chválime...*: děkovný hymnus (lat. Te deum laudamus) – 135 *na stolicí* na kazatelnu – 135-136 *v Skutcích apoštolských*: v kap. 6 a 7; cit. Skutk. 8,2 – 139 *Veselýf nám den nastal*: husitská duchovní píseň, zpracování lat. velikonočního hymnu *Salve, festa dies* – 140 *nevýmluvný* nevyslovitelný, nepopsatelný; *daw* tlačenice – 141 *potvrditi* utvrditi, posílit, povzbudit – 143 *zámutek* zármutek – 145 *vláčili* vláčeli, vlekli – 149 *správce* duchovní správce – 150 *ať by tobě se dostali* aby se dostali k tobě (do tvého království)

KRONIKY

Od relací byl plynulý přechod ke kronikám. Kronika se liší od relace v podstatě větší podrobností podávaných zpráv a větší rozsáhlosti; obyčejně také usiluje o pohled z vyšší perspektivy a klade si často cíle literární. V naší literatuře mělo kronikářství dlouhou tradici, sahající aspoň do začátku 12. století. Proti kronikám předchozí doby, zejména proti kronikám 14. století, zaměřuje se však kronikářství husitské doby na události nedávné, ba soudobé. Jejich autorům nešlo o podání obrazu celkového dějinného vývoje, ale omezovali se na krátký úsek nedávné minulosti, která vplývá do současnosti, stávajíc se jejím pozadím. Kroniky se skládaly latinsky i česky, ale ve srovnání se 14. stoletím se přesouvá i zde těžiště vývoje do tvorby české. Doba válečná položila husitskému kronikářství pevné základy; vlastní jeho rozvoj náleží až době poděbradské.

PETR Z MLADOŇOVIC PAŠIJE MISTRA JANA HUSI

Petr z Mladoňovic († 1451) přišel jako písař předního Husova průvodce pana Jana z Chlumu do Kostnice a tam poznal všechny podrobnosti Husova procesu. Z jeho prvních poznámek vznikl záhy úmysl podat podrobné vyličení pře milovaného mistra, a tak složil latinskou relaci, která se svou rozsáhlostí, úměrnou významu i délce procesu, řadí mezi kroniky. Spisovatel sám (autorství Petrovo v ní není výslovně uvedeno, ale netřeba o něm pochybovat) ji nazval „Historií“. Vznikala postupně a lze v ní rozlišit dvojí redakci; konečná redakce se však nezachovala, takže ji bylo třeba zrekonstruovat. Celkem má relace pět částí. Nejdůležitější je oddíl třetí a pátý, v nichž Petrovo vypravování dosahuje značně vysoké kronikářské úrovně.

Pátá část se záhy osamostatnila a užívalo se jí při bohoslužbě na Husův svátek jako evangelia (Husovy listy z Kostnice pak nahrazovaly epištolu), nejprve latinsky, brzy však česky. Překlad této části, pořízený též Petrem (asi již v letech 1417-1420) a vedle několika zkratk doplněný i některými dodatky, došel proto neobyčejného rozšíření v opisech i tiscích (z tisků nejstarší je doplněk k Pasionálu vydanému r. 1495) a stal se českým utrakvistům jakýmsi protějškem k biblickému vyprávění o Kristově smrti. Hodila se k tomu i jeho prostá forma, vyjadřující ryzí osobnost poctivého autora vyprávějícího s objektivní věrohodností. Ukázka ličí poslední cestu Husovu z kostnické biskupské katedrály, v níž byl odsouzen a zba-ven kněžství.